څېړنوال سید نظیم سیدي

په داستاني ادب کې د پېښو ارزښت

The Value of Events in Narrative literature

Associate Prof. Sayed Nazim Sayedy

Abstract

In this article, first the narrative literature and then the incident or events were investigated, what is events and what is its value in the narrative literature. After that, the types of events were discussed, which are of several types, which are the main events and which are secondary or adjacent events. What is the function of the main events, what is their role in the story and what is the role of the sub-events and what is their value in the story and if they are deleted from the main events, does it cause any problem, obstacle or delay in the story? and finally, there are narrative examples in which the main and sub-events are shown in a practical way, and as an experiment, the sub-events are deleted from it and then comments are made on them.

لنډیز

په دې مقاله کې لومړی داسـتاني ادبیات او بیا پېښـه یا پېښې څېړل شـوي دي چې څه شی دي او په داسـتاني ادبیاتو کې څه ارزښـت لري. تر هغې وروسته د پېښو په ډولونو خبرې شوي چې څو ډوله دي، کومې یې اصلي پېښې دي او کومې یې فرعي یا څېرمه پېښې. د اصلي پېښـو دنده څه ده، په داسـتان کې څه رول لري او د فرعي پېښـو دنده څه ده او په داسـتان کې یې ارزښـت څه دی او که چېرې له اصلي پېښـو څخه حذف شي، ایا په داسـتان کې کومه سـتونزه، خنډ او یا ځنډ مخامخوي او که نه او بالاخره په پای کې داسـتاني بېلګې راغلي چې اصلي او فرعي پېښې په کې په تطبیقي توګه ښـودل شـوي او د تجربې په توګه فرعي پېښې ترې حذف شـوي او بیا پرې تبصـرې شـوې دي.

سریزه

په دغې مقالې کې څو مسـئلې بیان شـوي چې لومړی داسـتاني ادبیات دي، د داسـتاني ادبیاتو په اړه ډېر تعریفونه موجود دي، خو کوم تعریف چې کابو اکثر ادبپوهان پرې په یوه خوله دي هغه دا دی:

داســتاني ادبيات د ادبياتو هغه برخه ده چې په هغې کې د روايتي (منثورو) ادبياتو ټول ډولونه راتللای شــي، يعنې هغه منثور پنځېدلي ادبيات چې له واقعي نړۍ سره معنوي تړښت ولري، چې دغه تړښت ښايي ډېر پخوا تېر شوی وي او يا هم په نږدې تېر کې، خو د خيال او هنر ژبه يې دومره پسـولل شـوې وي چې انسـان يې تر حقيقته زيات له خونده ډېر خوند واخلي او دا ځانګړنې په کيسې، رومان، ناول او فلمي سناريو کې موندلای شو، البته په نورو صنفونو کې هم دغه ځانګړنې شته، خو په ټول سکښت او جوړښت سره يې نه.

دويمه مسـئله د داسـتاني ادبياتو پېښــه، واقعه يا حادثه ده، د حادثې په اړه لولو: پېښــه يا حادثه د داسـتاني ادب هغه برخه ده چې داستان ته روح ورکوي او له منجمد حالت څخه يې په خوځښت راولي. معمولاً داستاني ادبيات ـــ ډېر څله لنډه کيسه يوه يا دوې پېښې لري، خو ناول يوه مرکزي يا اصلي پېښه لري او نورې يې فرعي او کوچنۍ پېښې وي چې پر مرکزي پېښې چورلي ـ د کيسې د زړه راښکون او لوسـتونکو د سـاتلو لپاره يوه يا زياتې پېښې لري، نو ويلای شـو چې داسـتاني ادب د بېلابېلو پېښـو ټولګه ده چې په هنري پيرايه کې وړاندې کېږي او که چېرې په داسـتاني ادب او په ټوله کې په ټول ژوند کې پېښې نه وي، نو اصـلاً داسـتان او کيسـه نه شـته، ځکه پېښې د ټولنې عکاسي ده او دغه عکاسي بيا د ليکوال په وسيله بېرته په ليکنۍ بڼه ولس ته وړاندې کېږي.

د ادبپوهانو په وينا پېښې بايد حقيقي بڼه ولري او له خيال نه لرې وي، ځکه خيالي او موهومي کيسې ډېرې دلچسپې او منونکې نه وي.

د داستاني ادب پېښه په دوه ډوله ده چې يوه يې اصلي او بله يې هم فرعي پېښه ده، اصلي پېښه هغه ده چې ټول داستان پرې را چورلي او فرعي پېښه هغه ده چې د اصلي پېښې د بشپړولو او جالب کولو لپاره د اصلي پېښې پر محور راڅرخي.

د څېړنې اهميت او مبرميت

د دې څېړنې اهميت او مبرميت په دې کې دی چې کيسه ييز يا داستاني ادبيات له نوې ديده او د نوو غوښتنو په رڼا کې معرفي کوي او بيا په کې د پېښې حالت او ارزښت څېړي چې څه دی او په داستان کې څه رول لري.

تر هغې وروسته په اصلي او فرعي پېښو تفصيلي بحث کوي او دا څېړي چې فرعي پېښې په کومو مواردو کې د اصلي پېښو ممدې او بشپړونکي دي او په کومو مواردو کې داستان ته زيان رسوي.

د څېړنې موخه

د دې څېړنې موخه دا ده چې لومړی داستاني ادبيات او بيا د داستاني ادبياتو پېښه په مسلکي توګه څېړي او په ورته وخت کې د دې برخې خانګوال دې ته متوجه کوي چې په داستان کې پېښه څومره لوی ارزښت او رول لري او که چېرته د پېښې ټول اړخونه وڅېړل شي، نو آن کتابونه هم پرې ليکل کيدلای شي. د دې ترڅنګ دا څېړنه دا موضوع هم روښانوي چې د داستاني ادبياتو پېښه په تصادفي توګه نه رامنځته کېږي، بلکې له تصادم يا ټکر څخه رامنځته کېږي چې هغه د داستاني ادبياتو د داخلي جوړښت يوه بله برخه ده چې دا ټول د داستاني ادبياتو د ملا تير هومره ارزښت لري.

د څېړنې پوښتنې

په دې څېړنه کې تر ډېره لاندې پوښتنې ځواب شوې دي:

✍ داستاني ادبيات څه شی دی؟

✍ پېښه څه شی دی او په داستاني ادبیاتو کې څه رول لري؟

✍ پېښه په څو ډوله ده او کومه برخه یې ډېره مهمه ده؟

✍ د داستاني ادبیاتو پېښه د جوړښت له پلوه پر پېښې منحصره ده او که نه له کوم بل داستاني جوړښت سره هم اړیکه لري؟

او دې ته ورته مسایل او پوښتنې ځواب شوې دي.

د څېړنې میتود

په دغه څېړنه کې تر ډېره له کمپوزیت میتود یا تشریحي، تحلیلي او توصیفي میتود څخه ګټنه شوې ده.

د داستاني ادبیاتو موخن توکی (پېښه)

وړاندې تر دې چې په پېښو وغږېږم او بیا یې په داستاني ادب کې ارزښت را برسېره کړم، اړینه بولم چې د موضوع د جوړښت له مخې لومړی پر داستاني ادب څو خبرې وکړم چې څه ته وايي او کومو ژانرونو ته موږ داستاني ادب ویلای شو؟

اکثریت ادبپوهان په دې ګروهه دي چې ژوند کیسه یا داستان دی او داستان ژوند، دغه ژوند له بابا ادمه را پیل شوی او د بشریت تر وروستي انسان پورې به غځېږي، خو فرق یې دا دی چې د هرې دړې انسانانو په تګ راتګ سره پردې، پېښې او کرکټرونه بدلېږي، نور نو هماغه کیسه او هماغه داستان دی چې روان دی او روان به وي او بالاخره به یوه ورځ وروستۍ پرده هم بدله او د څه مودې لپاره به تراژیدي پرده پیل شي.

ځینې ادبپوهان بیا د کیسو یا داستانونو پیل له فولکلوره بولي چې اکثریت فولکلوري نکلونه په داستاني بڼه بیانېږي او دغه داستانونه د لومړنیو انسانانو د ژوند، ژواک، دودونو، رسم او رواج، افکارو او کړنو یو داسې انځور موږ ته په مخ کې ږدي چې تر ډېره په کې له اغراق او غلو نه ډک مسایل هم رانغاړل شوې وي: "داستاني ادبیات د ولسونو په پېژندنه او مطالعه کې خاص ارزښت لري. ولسي ادبیات د لومړنیو ټولنو د خلکو د ژوند – ژواک په څېړنه کې، د هغو د ژوند په ډول، رسم او رواج، عنعنو او افکارو په مطالعه کې، د هغې ټولنې په اړه څېړونکو ته ډېر مواد وړاندې کوي.

د کیسې تاریخ دومره زوړ دی، لکه د ژوند تاریخ. کیسه له انساني ژوند سره په یوه موازي کرښه کې روانه ده. د نن د کیسو مطالعه او څېړنه هم د نن د ټولنې او د دې ټولنې د ارزښتونو په مطالعه کې خپل ارزښت لري." (۴: ۶ مخ)

د انځور په وینا د نن کیسو مطالعه او څېړنه هم د نن ټولنې او د دې ټولنې د ارزښتونو په مطالعه کې خپل ارزښت لري.

اوس پوښتنه پیدا کېږي چې ایا د پرونیو یا پخوانیو ټولنو کیسې هم د هغوی د ټولنې مطالعه کوي او د هغوی ارزښتونه لکه پورته چې هم یاد شول موږ ته بیانولای شي؟

پرته له شکه بیانوي یې، خو له تبلیغ، اغراق او حتا غلو نه ډک، ځکه د فولکلوري نکلونو یا داستانانو اتلان ډېر ځله داسې خارق العاده انسانان وي چې خارق العاده پېښې کوي او آن د اساطیري انسانانو په څېر ژوند کوي او خواړه کوي، لکه د ادم خان او درخانی نکل، انار ژړاند سیب خندان او داسې په لسګونو نور نکلونه چې په اکثریتونو کې یې زموږ اتلان له دیوانو سره پنجې نرموي، له ښاپېریو سره واده کوي او ډېر ځله ډېره شوي انسانان بېرته د حیات اوبو یا شفا اوبو په پیدا کولو سره ژوندي کوي، چې نننۍ داستانونه بیا د

دغه ډول افراط او غلو حوصله او ځواک نه لري، نو ځکه وايو چې له اغراق او غلو څخه ډک ارزښتونه موږ ته په مخ کې ږدي او د همدې له امله يې په ننني‌و يا معاصرو داستانونو کې شمېرلای نه شو او نه پرې د هغې داخلي جوړښتونه تطبيقولای شو، خو په ټوله کې خپل اوچت او د پام وړ ځای يې ساتلی او تل به خوندي وي.

که تر فولکلوري نکلونو را تېر شو او راشو د معاصرو داستاني ادبياتو پېژندنې ته، نو ادبپوهان اوسني داستاني ادبيات د تخليقي ادبياتو ډول بولي چې د هنر په تومنه کې اغږل شوي وي او بيا د تفريح ترڅنګ لوستونکو او مينه والو ته زړه راښکون هم ورکولای شي، خو ښايي ځيرک لوستونکي وپوښتي چې داستاني يا کيسه ادبيات خپلې ذاتي ځانګړنې هم لري او که يوازې يې د تخليقي ادبياتو يوه برخه يې ګڼلای شو؟

بې له شکه داستاني ادبيات کوم دي، کومو هنري صنفونو ته داستان وايي او د داستان ځانګړنې کومې دي، هغه پوښتنې دي چې د پورته پوښتنو ترڅنګ مخې ته راځي او په دې څېړنه کې موږ يوې يوې ته ځواب پيدا کو.

په دې کې شک نه شته چې داستاني ادبيات جلا صنفونه دي چې هر يو يې خپلې ځانګړنې لري او په ټوله کې د دغو ځانګړنو ترمنځ ځينې ګډ ټکي شته چې ټول تر يو چتر لاندې مطالعه کېدلای شي، خو که ووايو چې ټول يو صنف دی او يا د يو صنف داخلي جوړښتونه او ځانګړنې د بل صنف له داخلي جوړښت او ځانګړنو سره يو شان او سره ورته دي، نو بيا د نوو صنفونو د رامنځته کېدلو پوښتنه هم پيدا کېږي چې ولې د يو صنف په موجوديت کې بل صنف رامنځته شوی او دا پوښتنه خپله د دې ځواب وايي چې هېڅکله يو ادبي صنف د بل ادبي صنف سره يو شان او يا سره ورته نه دي.

موږ چې کله هم پر ټولنيزو، فکري، معنوي، مادي او هنري ارزښتونو د تخليقي ادبياتو له لارې بحث کوو، نو هلته هرو مرو تخيلي تجربې متفاوتې او په بېلو چوکاټونو کې وي چې د ګڼو لاملونو ترڅنګ يې ژور لامل د موضوع هنريت، د وړاندې کولو طرز او اغېزمنوالی دی چې د ژورو پيغامونو ترڅنګ هنري زړه راښکون يې هم توپير لري، په دې معنا ځينې موضوعات د ادبي تندې خړوبولو ترڅنګ ګڼې ټولنيز ارزښتونه او معنوي اړتياوې هم وي، خو دا چې ژبه يې د هنر په سرو تال نه وي پيل شوي، نو د مترنم راښکون پر ځای د وچو الفاظو خښتې يې جوړې کړې وي او لکه ابغ نبغ دېوال چې کوې، داسې بايد ذهن د اورو د کندو په څېر ډک کړې، خو يو نيم بيا د دغه دېوال د سرته رسولو ترڅنګ د هغې مضبوطوالي او په کې له ګچو او سمنټو جوړو شوو ډيزاينونو ته هم پاملرنه کوي چې هم يې د کور ستر خوندي کړې وي او هم يې د کور په ښکلا او زړه راښکون کې ونډه اخيستې وي.

دقيقاً داستاني ادبيات هم همداسې يوه چاره ده چې هم د فرهنګ ستر خوندي کوي او هم يې زړه راښکون او ښکلا ته خلک متوجه کوي، خو دغه ښکلا او زړه راښکون بيا د داستاني ادبياتو په ټولو صنفونو کې يو ډول نه دی، ځينې ښکلاوې تر ډېره زړه راښکون لري او په ذهن کې هک کېږي، خو ځينې بيا يوازې ظاهري راښکون لري او چې له نږدې يې وګورې، نو ډېر بې مالګې او پيکه وي.

په دې معنا موږ چې کله هم د داستاني ادب يادونه کوو، نو له درېو صنفونو سره مخامخېږو، لنډه کيسه، ناول او ډرامه، خو د دې معنا دا نه ده چې دا درې صنفونه د کاڼي کرښې دي او د داستاني ادب پر محک بايد همدغه صنفونه له سپينو زرو بېل شي، بلکې داستاني ادب په نورو صنفونو کې هم خپل خوند او رنګ لري، خو دا چې د داستاني والي ټولې ځانګړنې په کې نه تطبيقېږي، نو ځکه يې د داستاني ادب له پېژنده کاږو، خو ځانګړنې او ځينې داخلي جوړښتونه يې په ټوله معنا پر همدغه کنډه برابر دي.

دغو باريکيو ته په کتلو سره له داستاني ادبه موخه پښتو لنډه کيسه، ناول او ډرامه ده چې د ترښت له امله په کې رومان او فلمي سناريو هم چې تر دې دمه د جلا صنفونو په توګه يې مطالعه کوي، راځي خو دا چې ولې ځانګړي صنفونه نه دي، معاصر کيسه پوهان

وایي چې د دغو درېیو ژانرونو (لنډه کیسه، ناول، ډرامه) په څېر ځانګړنې نه لري او په حقیقت کې د همدغو درېیو ژانرونو داخلي برخې یا جوړښتونه دي چې د هغې په یو ډول کې باید مطالعه شي، نه د جلا صنف په توګه.

موږ په دغې لیکنې کې یوازې د لنډې کیسې او ناول پر پېښــو بحث کوو، ځکه تر ډېره د تعدد او ژوند د حالاتو له مخې توپیر کوي، خو په ډرامه کې بیا په ټوله معنا متفاوتې دي، ځکه ډرامه د کولو ښودل دي چې هلته انځورونه تر الفاظو ډېر ارزښت لري.

نو د پورتنیو ځینو پوښتنو په ځوابولو سره اوس د دې وخت را رسیدلی چې داستاني ادبیات د همدغو ارزښتونو په رڼا کې وپېژنو چې څه ته وایي او په داستاني ادبیاتو کې پېښې کومې دي او څه ارزښت لري؟

ادبپوهان وایي داستاني ادبیات د روایت هغې بڼې یا شکل ته وایي چې د هغې په ټول یا یوې برخې کې پېښو ته نغوته کېږي، داسې پېښو ته چې واقعي نه وي، یعنې خیالي او د لیکوال د ذهن زېږنده وي. د دوی په وینا د داستاني ادبیاتو په مقابل کې ناداستاني ادبیات دي چې هغه معمولاً هغه پېښې څېړي چې رښتینې او واقعي وي.

داستاني ادبیات یا تخیلي ادبیات په ادبیاتو کې یو داسې سبک یا څېل دی چې د هغې یوه برخه او یا یې ټوله برخه د نکل په بڼه وي چې د خیال او صـور تومنه په کې اغېزل شـوې وي، که څه هم د صـور او خیال بحث په ټولو ادبیاتو کې دخیل دی، خو دغه اصـطلاح ډېر ځله د موسیقۍ لرونکو اثارو، فلم، مستندې ټوټې او تیاتر ته هم کارول کېږي، لکه د عجب خان افریدي ډرام، د لیلی او مجنون فلم او یا ځینې داسې ډرامې او فلمونه چې داستاني تومنه لري.

په بله وینا: داستاني ادبیات د ادبیاتو هغه برخه ده چې په هغې کې د روایتي (منثورو) ادبیاتو ټول ډولونه راتللای شي، یعنې هغه منثور پنځېدلي ادبیات چې له واقعي نړۍ سره معنوي تړښت ولري، چې دغه تړښت ښایي یخوا تېر شوی وي او یا هم په نږدې تېر کې، خو د خیال او هنر ژبه یې دومره پسولل شوې وي چې انسان یې تر حقیقته زیات له خونده ډېر خوند واخلي او دا ځانګړنې په کیسې، رومان، ناول او فلمي سناریو کې موندلای شو، البته په نورو صنفونو کې هم دغه ځانګړنې شته، خو په ټول سکښت او جوړښت سره یې نه.

فرهنګنامه ادبي فارسي داستاني ادبیات په دې ډول را پېژني: داستاني ادبیات، داستان ته ورته ادبیات، هغه منثور ادبیات دي چې تخیلي روایتونه رانغاړي، د دغه ډول ادبیاتو موخه ښوونه او د لوستونکي بوخت ساتل دي. داستاني ادبیات چې هغې ته فن، هنر یا د پنځېدلو روایتونو نثري ټولګه وایي، په هېڅ صورت شعر او شعر ته ورته قالبونه نه رانغاړي، بلکې د دې اصلي قالبونه، حکایت، کیسه او رومان دي، خو نني چوکاټونه یې یوازې، کیسه چې خپل ډولونه لري، ناول او ډرامه ده، رانغاړي.

کله چې وایي شعر او شعر ته ورته قالبونه نه رانغاړي، دقیقاً موخه یې د نني داستاني ادب ځانګړنې دي چې په شعري چوکاټونو کې د شعري قالبونو د مجبوریتونو له مخې نه ځایېږي، نو ځکه باید په نثر کې وي، خو په نثر کې هم ځانته مشخص چوکاټونه لري، چې هغه کیسه، ناول او ډرامه ده چې پر دغو ژانرونو سربېره په ځینو نورو ژانرونو کې یې هم برخې شته، خو د دغو ځانګړنو په لرلو سره کټ مټ په نورو کې نه تطبیقېږي، بلکې ځینې برخې یې په کې راځي چې له امله یې عمومي حکم پرې نه شو کولای.

نو که د داستاني ادبیاتو د پېژندنې په اړه خبره را ټوله کړو، زما په نظر په ټوله کې ویلای شو چې داستاني ادبیات یا داستاني نثر هغه نثر دی چې په هغې کې خیالي او واقعي پېښې د وخت او ځای په ترتیب سره بیانېږي، خو چې د هنر تومنه په کې اغېزل شوې وي او د انسان پر روان او د زړه پر مراندو یې اغېز وښندي، یعنې هم ترې خوند واخیستل شي او هم یوه پېښه داسې بیان کړي چې ولس او ټولنه ترې انتباه واخلي.

اوس د داستان پېژندنې او ارزښتونو ته په کتلو سره د پېښې، واقعې یا حادثې پېژندنې ته ورځو چې څه ده؟

پېښه یا حادثه د داستاني ادب هغه برخه ده چې داستان ته روح ورکوي او له منجمت حالت څخه یې په خوځښت راولي. معمولاً داستاني ادبیات. ډېر ځله لنډه کیسه یوه یا دوې پېښې لري، خو ناول یوه مرکزي یا اصلي پېښه لري او نورې یې فرعي او کوچنۍ پېښې وي چې پر مرکزي پېښې چورلي. د کیسې د زړه راښکون او لوستونکو د ساتلو لپاره یوه یا زیاتې پېښې لري.

د ادبپوهانو په اند داستاني ادب د بېلابېلو پېښو ټولګه ده چې په هنري پیرایه کې وړاندې کېږي او که چېرې په داستاني ادب او په ټوله کې په ټول ژوند کې پېښې نه وي، نو اصلاً داستان او کیسه نه شته، ځکه پېښې د ټولنې عکاسي ده او دغه عکاسي بیا د لیکوال په وسیله بېرته په لیکنۍ بڼه ولس ته وړاندې کېږي.

د پېښو په اړه مشهوره مقوله ده چې پېښې باید حقیقي بڼه ولري او له خیال نه لرې وي، ځکه که چېرې کومه ناوې ښایسته نه وي، نو سینګار به یې څنګه ښایسته کړي؟ (۵: ۸۱ مخ)

خو دا خبره تر ډېره په ټولنه کې سرچپه دود شوې ده او اکثریت په دې نظر دي چې پېښې باید موهومي او خیالي وي، ځکه که چېرې حقیقي شوې، نو بیا د پېښېدونکي انسان ژوند له ستونزو، ننګونو او آن له ملنډو څخه ډک شو، هر سړی به یې په ژوند پورې ملنډې وهي او دی یا دوی به ځان فقیر احساسوي، نو ځکه باید پېښې حقیقي نه وي، خو ادبپوهان همدغو باریکیو ته په کتلو سره ټینګار کوي، نه یوازې دا چې پېښې به حقیقي او له ژونده زېږېدلې وي، بلکې باید منظمې او له تصادف څخه لرې وي او څومره چې له تصادفه لرې او منظمې وي، هماغومره په زړه پورې وي او مینه وال یې زیات وي، لکه پوهان چې وایي: د افساني له پیل (تمهید) نه پس د پېښو خوځښت شروع کېږي، که دا واقعات په ډرامايي انداز کې وي، نو لوستونکي خوشحاله وي او تر ختمېدو پورې یې نه پرېږدي او همدغه شان تجسس په کې هم تر اخره پورې ساتل په کار وي. د دوی په اند په کیسه کې ځینې داسې مسایل بیانېږي چې د هغې په وسیله په داستان کې کش مکش پیدا کېږي او دغه کش مکش کیسه اوج ته رسوي، چې په حقیقت کې دا ټول د همدغو پېښو له امله را منځته کېږي. (۸: ۱۷۷ مخ)

خو که چېرې پېښې سر په سر په نامنظمه توګه او تصادفات په کې زیات وي، نو لوستونکي زړه توري کوي. د ساري په ډول، د یو چا په کور کې ناروغ وي، خو دی له مجبورۍ ورځې باید کار یا دفتر ته هم لاړ شي، په دفتر یا د کار په ځای کې وي چې ناڅاپه ورته له کوره زنګ راشي او ورته خبر ورکوي چې د ناروغ وضعیت ښه نه دی، یاد کس سم له واره د کار له ځایه د کور پر لور روانېږي، په لار کې یې موټر ټکر کوي او دی په کې ژوبل کېږي، خو بیا هم پر ځان نه وي او کور ته ځان رسول غواړي، لږ وړاندې لا نه وي تللی چې په دې وخت کې په همدغه ځای کې ځانمرګی برید کېږي او یا دې ته ورته بله پېښه پېښېږي، نو دغه ډول سر په سر او په تصادفي توګه پېښې لوستونکي ته ډېرې جالبې نه وي، ځکه لوستونکی پوهېږي چې په ژوند کې پېښې شته، خو داسې منظمې او په پرله پسې توګه راتلل یې په انساني ټولنه کې ډېرې منطقي نه وي او یا لږ تر لږه د هر انسان په ژوند کې هرو مرو نه پېښېږي، نو ځکه دغه ډول پېښې ناکامې او تصادفي دي او کیسه ییز ادب ته له جذابیت زیات زړه سوړوالی پیدا کوي چې همدغه مسئله اکاډمیسین محمد صدیق روهي هم همداسې نقدوي او وایي: "... کیسه یوه ټاکلې پېښه په ډراماتیک ډول بیانوي چې اصولاً دغه پېښه د کیسې زړه ګڼل کېږي؛ یعنې لنډه کیسه یوې اصلي پېښې ته زیاته پاملرنه کوي. که لیکوال په لنډه کیسه کې یو شمېر داسې پېښې راوړي چې یو شانته اهمیت او جذابیت لري د لوستونکي یا اورېدونکي ذهن به مغشوش کړي." (۳: ۲۵ مخ)

اکاډمیسین روهي نه یوازې د پېښـو تعدد نه خوښـوي، بلکې د سره ورته پېښـو تکرار هم په ټولو کیسو په ځانګړې توګه لنډه کیسه کې نه خوښوي او په وینا یې دغه ډول ورته والي لوستونکي او اورېدونکي مغشوشوي چې دا څنګه په یو وخت کې یو کس ته همدا یو ډول پېښې پېښېږي.

د دغو پېښـو یوه ستونزه دا هم ده چې کیدای شي کرکټر ورسره نور عادي شي او هره سره ورته پېښـه په هماغې یوې لارې په ډېرې اسانۍ کابو کړي چې دغه کار لوستونکي ته هم جالب نه وي او له وړاندې یې په حل پوهېږي چې څه به کېږي او څنګه به کېږي، نو ځکه یې ساتل او دوام په کار نه دی، ځکه دوام یې کیسه، ناول او په ټوله کې داستاني ادب بې خونده کوي، په داسې حال کې چې دغه صنفونه هم د خوند لپاره لوستل کېږي او هم د زده کړې لپاره او دا خوند او زده کړه د همدغو منظمو او له تصادف څخه لرو پېښـو په وسیله رامنځته کېږي او چې پېښې نه وي، نو ناول یا په ټوله کې کیسه هم نه شته: "پېښې د ناول هغه برخه ده چې ناول ته روح ورکوي؛ یعنې ناول له ولاړ حالت څخه په تحرک او خوځښت راوړي. پېښې د ناول هغه اساسي او بنسټیزې برخې دي چې ناول ترې تشکیلېږي، ځکه ناول د بېلابېلو پېښـو ټولګه ده چې په هنري پیرایه کې وړاندې کېږي، که چېرې پېښې نه وي، نو هېڅ ډول کیسه شتون نه لري؛ ځکه پېښې د ټولنې عکاسي کوي او دغه عکاسي بیا د لیکوال له سترګیو د قلم په څوکه بېرته د همدې ټولنې خلکو ته وړاندې کېږي. ځینې مهال بعضې پېښې ډېرې مهمې او غوره وي چې هغې ته بیا مرکزي پېښې وایي، چې نورې ورې ورې پېښې یې په خواو شا کې پېښېږي چې هغې ته بیا فرعي یا ځېرمه پېښې وایي.

د پېښـو په انځورولو کې لیکوال باید یو شي ته ډېره پاملرنه وکړي او هغه دا چې پېښې په حقیقي بڼه راوړي نه خیالي او موهومي، ځکه.... نو پر همدې بنسټ که چېرې په یو ناول کې پېښې په ډېر منظم ډول سره واوډل شي د ناول لوستونکي زیاتېږي، ځکه پېښې چې څومره منظمې وړاندې کېږي، هماغومره د لوستونکي تلوسه زیاتېږي او کیسه بحراني کېږي." (۶: ۷۶ مخ)

په داستاني ادب کې د پېښې په انځورولو کې تر ټولو مهم اصل د پېښـو اصلي یا حقیقي بڼې بیانول دي، په دې معنا ډېر ځله داسې هم کېږي چې پېښـه یو ډول وي، خو راویانو دومره زیاته او کمه کړې وي چې هغه یې په زوره د ناکامی خوا ته بیولې وي، لکه د ادم خان ښامار چې هر چا په کې تورې سرې کولې، خو دا چې اصلي توره چا کړې وه هغه له ډېرو پټو وه.

د ساري په ډول، یو زده کوونکی خپل درسونه په سمه توګه نه زده کوي او نه ښوونځي ته چندان ارزښت ورکوي، نګران استاد یې په ډېرو نصیحتونو او غوسو پټکو ستړی شي، اخر یې یوه ورځ لږ جزایي کړي او ترڅنګ یې لږ وهل هم ورکړي، چې د وجود پر ځینو برخو یې د وهلو نښې ښکاري، خو وړاندې تر دې چې کور ته راشي د ګاونډیو ماشومان او نور ټولګیوال یې کور ته پیغام را ورسوي چې ستاسې د کورنۍ غړی وهل شوی، لا خبره معلومه نه وي، چې ورونه، پلار د کورنۍ نور غړي او آن له بهره یې ورته اشر کړې وي او ټول ښوونځي ته په دې نیامت روان شي چې د فلاني او فلاني د زوی بدمعاشي تر حده زیاته شوه، پرون یې زموږ فلاني ته لار نیولې وه او نن یې وواهه او که پوښتنه یې ونه کړو، نو شونې ده چې بله ورځ یې را مړ هم کړي، په داسې حال کې چې اصلي پېښـه داسې نه وه او نه یې تمه کېږي، نو ادبڅېړونکي دغو مسایلو ته په کتلو سره پر همدې ټینګار کوي چې پېښـه باید پر تصادفاتو، موهوماتو او ناسمو معلوماتو ولاړه نه وي، بلکې حقیقي او تر ډېره رښتیني وي.

په هر حال، ځینې ادبپوهان چې د پېښې یا پېښـو په اړه دغو باریکیو ته متوجه دي هغوی بیا پېښې ته په ټوله معنا له بل دیده ګوري او په اند یې پېښـه له شخړې، جدال یا ټکر څخه رامنځته کېږي: "د داستان پېښې د ښکېلو خواوو ترمنځ د شته ټکر اوج ته د رسېدو له څرنګوالي سره سم شکل غوره کوي، ټکر هغه وخت ته ویل کېږي چې څېرې یا ډلې یو د بل په وړاندې ودرېږي، ټکر معمولاً د داستان په لومړۍ برخه کې رامنځته کېږي، خو د داستان تنه باید تر پایه پورې د هغه د عواملو پر بنسټ جوړه شي.

د ټکر له رامنځته کېدو وروسته فرعي پېښې او پېچلتیاوې رامنځته کېږي چې دا د اصلي ټکر سره په ارتباط کې را زېږي، چې دا هره فرعي پېښه د داستان په جریان کې یوه مرحله رامنځته کوي او په عمومي توګه داستان د اوج د نقطې پر لور بیايي. دا ټکی هغه وخت رامنځته کېږي چې د داستان فرعي پېښې یوې داسې مرحلې ته رسېږي چې نور د تغییر وړ نه وي، په دې وخت کې داستان د اوج نقطې ته رسېږي او له هغې وروسته ناڅرګند مسایل ورو، ورو روښانه کېږي او د ستونزو حل را څرګندېږي. لوستونکي یا اورېدونکي د داستان له نتیجې خبرېږي." (۲: ۱۶ مخ)

د څېړندوی حقمل په وینا پېښې د ټکر له امله رامنځته کېږي چې کرکټرونه یو د بل پر وړاندې ودرېږي او دغه درېدل یې د دې لامل کېږي چې دا شخړه یا ټکر پراخ شي او پېښه ترې جوړه شي او د هرې پېښې پراخېدل یا د ټکرونو تعدد د دې لامل کېږي چې نورې پېښې هم وزېږي چې ټولې د هماغې یوې پېښې پر چورلیز څرخي او اصلي پېښه یې هماغه لومړۍ پېښه یا له ټکرونو رامنځته شوې حادثه ده.

د دغې نظریې پلویان زیاتوي؛ د دې لپاره چې د پېښې د څنګه والي او انګېزې په اړه معلومات پیدا کړو اړینه ده چې شخړو ته سر ورښکاره کړو، خو په یو اوچت داستان کې هېڅ پېښه په تصادفي او اتفاقي توګه نه رامنځته کېږي، بلکې رېښه او اصلي جرړه یې هماغه شخړه یا که ساده ووایم ټکر دی، چې دغه شخړه یا شخړې بیا پېښه زېږوي او حتا کېدلای شي ټول داستان پر یوې پېښې را وچورلي. (۷: ۱۷۷ مخ)

خو تر ډېره دا خبره د تأمل وړ ده، ځکه ډېر ځله پېښــه له شـخړې پرته هم رامنځته کېږي، لکه دوه کســه د سـړک پر غاړه روان دي، خو نابېره یو موټر ډېر ګړندی راځي او خپل کنټرول له لاسه ورکوي، دواړه وهي او خپله تښتي، نو په داسې حالاتو کې اصلاً شخړه موجوده نه ده، خو پېښــه رامنځته شـوه، اوس که لیکوال وغواړي دغه پېښـه په شـخړې یا جدال بدلولای شي او هغه هم په هغه صورت کې چې یو تن مړ او بل ژوند پاتې شـي او پېښـه پر ژوندي انسـان واچوي او یاد تصـادف یو غرضي او پلان شـوې پېښـه وبولي، نه تصـادف او نا پلان شـوې، خو تاکیدي یې وایم دا په هغه صورت کې چې لیکوال یې وغواړي او که یې ونه غواړي، نو پېښـه رامنځته شوه، خو اصلاً جدال نه شته.

نو په کار ده کله چې داسـتان لیکو، لومړی یې باید پر موخې ځان پوه کړو چې څه کول یا لیکل غواړو، ځکه د ډېرو کلمو په موجودیت کې بیا هم باید د ګوتو په شـمار داسې کلمې ولیکو چې هم زړه راښـکونکې وي او هم پېښـه منظمه وړاندې کړي، یعنې پېښـه او پېښې داسې نږدې کړو چې هم له تصادفه ووځي او هم زموږ د رښتیني ژوند انځور وړاندې کړای شي. (۹: ۱۵۲ مخ)

که د داسـتان پېښې ته له بله دیده وګورو، نو د داسـتان پېښـه یا په ټوله کې داسـتان پر سـټیج د لوبغاړي د تمثیل په څېر دی چې څو پردې لري او باید په منظمه توګه وړاندې شي، که چېرې د پردو ترمنځ منظم ترېښـت او اوډون نه وي، بې له شـکه د رښـتیني ژوند اسـتازي نه شي کولای، همداسې که په داستاني ادب کې پېښې په منظمه او رښـتیني توګه ونه اوډل شي، نو د انسان د رښـتیني ژوند انځور نه شي وړاندې کولای، نو په کار ده چې د داستان د پېښـو دواړه ډولونه (اصلي او فرعي) په منظمه توګه واوډل شي او له تصادفاتو څخه ووځي.

ادبپوهان وایي لنډه کیسـه یا په ټوله کې کیسـې د ډرامې په څېر دي او کابو ډېر ورته والی لري، نو که لیکوال د لنډې ډرامې لومړۍ لنډه پرده کې د لوسـتونکي او لیدونکي پاملرنه ځانته جذب کړي او د هغه د زړه مراندې او ذهني احسـاسـات په خپل واک کې واخلي او له ځان سره یې د منزل مقصـود پر لور ګام پر ګام روان کړي، نو پرته له شـکه نورې پردې او پېښې هم پرې لیدلای او اورېدلای شي او دا ښکاره خبره ده چې لویې کیسـې، ناول، ډرامې او اوږدې کیسـې زیاتې پېښې لري چې په وچو او سـولیدلو الفاظو یې لوسـتل د اوسـپنې نینو چیچلو په څېر هومره سخت او سـتونزمن دي، خو که لوسـتونکی دې وسـاتلای شـو، نو همدغه د اوسـپنې نینې ورته د شـکر هومره خوږې او د ممیز هومره پستې شي.

هغه څه چې کیسه له طرحې یا له طرحه ډولې کیسې سره جلا کوي هغه دا دی چې په طرحه کې پېښه ډېر رول نه لري، بلکې بنسټ یې ستاینه او توصیف دی، خو په کیسه یا داستاني ادب کې تر ټولو مهم اصل پېښه او پېښې دي چې یو په بله پسې راځي او لوستونکی ترې خوند اخلي.

کله ناکله داسې هم کېږي چې لوستونکی یوه ښه طرحه ولولي او د هغې له کرکټرونو سره مینه پیدا کړي او د رابرټ لوېي ستیونسن په قول سره له دې چې پوهېږي دغه کرکټرونه چې د طرحې لوبغاړي دي اصلي کسان نه دي او نه د دوی په ژوند کې د هغوی د ژوند کارنامې کوم بدلون راوستلای شي، خو یوازې یې حالاتو خوند ورکړی او ترې خوند اخلي، خو په پېښه کې بیا خبره سرچپه ده، په دې معنا په کیسه کې چې کرکټر له کومو پېښو سره مخامخېږي لوستونکی داسې فکر کوي چې دا د ده د ژوند پېښې هم دي او یا شونې ده چې په ژوند کې یې هم داسې پېښې پېښ شي، ځکه هر انسان په ژوند کې د ډېرو مسایلو او پېښو په اړه فکر کوي او د هغې لپاره له وړاندې چمتووالی نیسي او هڅه کوي چې د پېښېدلو پر مهال یې د ژغورلو لار هم ولري، نو په پېښو کې یا د داستاني ادبیاتو له پېښو سره لوستونکی له دې اړخه دلچسپي لري او ډېر ځله د کرکټر پر ځای ځان هماغسې انګېري، نو ځکه کیسه هم د خوند لپاره لولي او هم له پېښو څخه د خلاصون په موخه. (۹: ۱۵۲ مخ)

ادبپوهان د داستاني ادبیاتو پېښې پر دوو سترو برخو وېشي چې یوې ته یې اصلي پېښې او بلې ته یې فرعي یا څېرمه پېښې وایي چې په لاندې توګه دي:

اصلي پېښه یا پېښې هغه دي چې وجود یې داستان ته اړین دي، دا پېښې د هغو وقایعو جرړې دي چې د لیکوال په ذهن کې ګرځي او اوډلې یې دي او له هغې نه یې د داستان طرحه جوړه کړې ده. که چېرې د داستان دغه طرحه منظمه، زړه راښکونکې او د ټولنې له حالاتو سره برابره وي او یوه یې بدله یا بې ترتیبه شي، نو په ټوله معنا د داستان طرحه بدلېږي او نوې بڼه غوره کوي.

فرعي یا څېرمه پېښې هغه پېښې دي چې د اصلي پېښې او داستان لپاره کومکي حیثیت لري، په دې معنا لیکوال د دغو پېښو په وسیله خپل داستان غځوي او په دې توګه اصلي پېښو ته هم لار پرانیزي او هم یې منطق پیاوړی کوي چې ډېر ځله پرې داستان بشپړېږي.

دغه پېښې کولای شي چې د داستان د اکسیون یوه مهمه برخه تشکیل کړي چې په وسیله یې د داستان د کرکټرونو ستاینې او د داستان د چاپېریال په څرګندونې کې ګټور تمام شي، خو له دې ټولو خبرو سره سره بیا هم د داستان په دویمه ډله پېښو کې راځي او د هرې یوې حذف یا بدلون یې د داستان په لوري او اصلي موخې کې کوم خاص بدلون نه پېښوي. (۹: ۱۵۴ مخ)

په فرعي پېښو داستان بشپړېدلای شي، خو کندو کېدلای نه، ځکه دا په لیکوال پورې اړه لري چې فرعي پېښې له اصلي پېښو سره څنګه تړي او څومره اړتیا ورته پیدا کوي چې لوستونکی هم ترې خوند واخلي او هم پرې قانع شي چې همداسې یو څه کول په کار و.

نو که خبره را لنډه کړم، ویلای شو چې په داستاني ادب کې پېښه تر ټولو مهم او اړین توکی دی او کیسه بې له پېښې امکان نه لري، خو دغه پېښه باید پر تصادفاتو او ابهاماتو نه، بلکې پر حقایقو ولاړه وي چې هم یې منښته اسانه وي او هم په کې لوستونکی د خپل ژوند ښېګڼې او لارښوونې وموندلای شي. د دې لپاره چې دغه موضوع ښه روښانه شوې وي، لاندینیو اصلي او فرعي پېښو ته به ځیر شو:

"بوډا سر جګ کړ، په سترګه کې یې اوښکې رغړېدې، سپېرې یې سره ورغلې، پزه یې پورته کش کړه او شونډې یې وخوځېدې:

هو زویه! هماغه د خدایداد لور مې وکړه. (اصلي پېښه، ۱)

دا یې وویل او بېرته غلی شو. (فرعي پېښه، ۱)

مخکې تر دې چې پر خپله خبره غور وکړم، له خولې نه مې ووتل: (فرعي پېښه، ۲)

کېدای شي چې د خپل ژوند کیسه راته تېره کې؟. (فرعي پېښه، ۳)

څه ګټه به درته وکي؟ (فرعي پېښه، ۴)

سپینه خبره مې ورته وکړه: (فرعي پېښه، ۵)

داسې ښکاري چې ډېر غمونه دې تر شا پرې ایښي دي، غواړم ستا د ژوند په راز پوه شم. (فرعي پېښه، ۶)

بیا یې سر وځړېد. (فرعي پېښه، ۷)

ما وویل: خیر، ته مجبوره نه یې چې د خپل کور خبرې یوه پردي ته وکې، ما وبخښه!، (فرعي پېښه، ۸)

له دې سره ولاړ شوم، خو بوډا تر پایڅې ونیولم او ورو یې وویل: (فرعي پېښه، ۹)

کېنه زویه! ته زما د لمسي پر ځای یې. (فرعي پېښه، ۱۰)

ما هم پلتۍ ووهلې او بوډا پر خبرو راغی: (فرعي پېښه، ۱۱)

زما واده... " (اصلي پېښه، ۱) (۱: ۴۲ مخ)

اوس نو که پورته بېلګې ته وګورو خپله جوتېږي چې د لومړۍ اصلي پېښې او وروستۍ اصلي پېښې ترمنځ څومره فرعي پېښې راغلي او که حتا ټولې یې هم حذف شي، نو په اصلي پېښه یا حادثه کې کومه ستونزه نه پېښېږي او متن هماغسې روان پاتې کېږي، لکه په دې بېلګه کې: " بوډا سر جګ کړ، په سترګه کې یې اوښکې رغړېدې، سپږمې یې سره ورغلې، پزه یې پورته کش کړه او شونډې یې وخوځېدې:

هو زویه! هماغه د خدایداد لور مې وکړه.

زما واده د بدۍ واده و. نه ډول و او نه هم ورا، بس د کلي دوه – درې سپین سرې ورغلې او د خدایداد لور یې را خوندي کړه. ماښام مې د کلي ملا او یوه دوه کسه سپین ږیري را وبلل. ډوډۍ مو وخوړه او د نکاح پر وخت مې مېره کوټې ته راننوته." (۱: ۴۳ مخ)

ګورو چې په پورته بېلګه کې د لومړۍ اصلي پېښې (هو زویه! هماغه د خدایداد لور مې وکړه) څخه وروسته یولس فرعي پېښې:

دا یې وویل او بېرته غلی شو. (فرعي پېښه، ۱)

مخکې تر دې چې پر خپله خبره غور وکړم، له خولې نه مې ووتل: (فرعي پېښه، ۲)

کېدای شي چې د خپل ژوند کیسه راته تېره کې؟. (فرعي پېښه، ۳)

څه ګټه به درته وکي؟ (فرعي پېښه، ۴)

سپینه خبره مې ورته وکړه: (فرعي پېښه، ۵)

داسې ښکاري چې ډېر غمونه دې تر شا پرې ایښي دي، غواړم ستا د ژوند په راز پوه شم. (فرعي پېښه، ۶)

بیا یې سر وخړید. (فرعي پېښه، ۷)

ما وویل: خیر، ته مجبوره نه یې چې د خپل کور خبرې یوه پردي ته وکې، ما وبخښه!، (فرعي پېښه، ۸)

له دې سره ولاړ شوم، خو بوډا تر پایځې ونیولم او ورو یې وویل: (فرعي پېښه، ۹)

کېنه زویه! ته زما د لمسي پر ځای یې. (فرعي پېښه، ۱۰)

ما هم پلتۍ ووهلې او بوډا پر خبرو راغی: (فرعي پېښه، ۱۱)

لړې شوي او دولسمه جمله (زما واده د بدۍ واده و) چې بېرته اصلي پېښه ده له لومړۍ اصلي پېښې سره یو ځای شوې او فرعي پېښې یې حذف شوي، خو بیا هم داسې نه معلومېږي چې دلته دې ګوندې کوم څه کم شوي وي یا دې فرعي پېښې لړې شوې وي، خو موجودیت یې داستان ښکلې او په زړه پورې کړی دی، انسان یې له لوستلو هم خوند اخلي او هم پر ټولنیزو ادابو او نزاکتونو پوهېدلای شي چې له مشرانو سره باید څه ډول چلند وشي. هر سړی باید نالوستی، ساده او بې کماله ونه ګڼل شي، ځکه مشهور متل دی چې (ګنج در ویرانه است) هوښیاري په سادګۍ کې ده، خو داسې سادګي هم نه چې د پوښتنې او... لامل شي.

په هر حال، پورته جوړښت ته په کتلو سره ویلای شو چې اصلي پېښه باید اصلي او د کیسې مرکزي پېښه وي او فرعي یې ممدې او بشپړونکې وي، نه نیمګړې کوونکې او خرابونکې. د دې لپاره چې دا خبره نوره هم سپینه شوې وي، نو د همدغې داستان دوام ته بیا هم ځیر کېږو چې اصلي پېښې او فرعي پېښې څنګه سره جلا کېږي او څنګه یو د بل بشپړونکې کېږي: "د نکاح پر وخت مې مېړه کوټې ته راننوته – اصلي پېښه، ۱

سترګې یې سرې وې او په چیغو یې پېغورونه راکول – فرعي پېښه، ۱

چې د پلار قاتل دې د یوې مردارې لپاره وباخښه.. فرعي پېښه، ۲

هغې ژړل، سپه کې سپورې یې ویلې – فرعي پېښه، ۳

او غږ یې ناوې هم اورېده – فرعي پېښه، ۴

ځکه موږ دوې کوټې درلودې – فرعي پېښه، ۵

چې یوازې یوه دالان (د اور ځای) سره بېلې کړې وې – فرعي پېښه، ۶

او ناوې د کلي له یوې زړې ښځې سره په دوهمه کوټه کې ناسته وه- فرعي پېښه، ۷

مېرې مې هماغسې په ژړا کې پېغورونه راکول .فرعي پېښه، ۸

خو زما سر خړیدلی و او هېڅ مې هم نه شو ویلای – فرعي پېښه، ۹

اخر د کلي یوه بوډا مخ پرې ور واړاوه او په خشکه یې ورته وویل: بس که نور، مالک څه ګرم دی؟ دا د جرګې پرېکړه وه – فرعي پېښه، ۱۰

بیا د کلي ملا په نرم غږ وویل: خورې مالک هغه څه وکړل، چې د خدای خوښه ده، په بدۍ څه نه جوړېږي – فرعي پېښه،۱۱

له دې سره ميره له کوټې ووته، خو د کوټې ترمخ له چوترې نه يې د ژړا غږ راته – فرعي پېښه، ۱۲

د نکاح پر وخت نه د ځوانانو ټوکې ټکالې وې او نه هم د پيغلو د سندرو غږ. بس ما يو سپين ږيری خپل وکيل ونيو او نجلی ته هم ملا له دالان نه درې ځله ور غږ کړ چې نکاح دې قبوله ده؟ کله چې نجلی څه ونه ويل، ملا پټه خوله اقرار وګڼه او نکاح وتړل شوه. – اصلي پېښه، ۲ " (۱: ۴۳- ۴۴ مخونه)

په دغه بېلګه کې هم لومړۍ اصلي پېښه (د نکاح پر وخت مې مېره کوټې ته راننوته) او وروستۍ جمله چې دويمه اصلي پېښه ده (د نکاح پر وخت نه د ځوانانو ټوکې ټکالې وې او نه هم د پيغلو د سندرو غږ. بس ما يو سپين ږيری خپل وکيل ونيو او نجلی ته هم ملا له دالان نه درې ځله ور غږ کړ چې نکاح دې قبوله ده؟ کله چې نجلی څه ونه ويل، ملا پټه خوله اقرار وګڼه او نکاح وتړل شوه.) د (خو) لفظ په زياتولو سره يوه کېدلای شي او په دې توګه دولس فرعي پېښې چې پورته راغلې د يو (خو) لفظ په زياتولو سره حذفېږي او په پېښو کې هم نه کنډو راځي او نه هم کمبودي او داستان په عادي شکل پر مخ ځي، خو دا چې دغه او دې ته ورته فرعي پېښې په داسې داستانونو په ځانګړي توګه لويو داستانونو کې راشي، نو هم کيسه جالبه کېږي، هم له اصلي پېښو سره نورې بشپړونکې او تکميلونکي پېښې راځي او هم په کې انساني تجربې او د پېښو مديريت کول ښوول کېږي چې په داسې مواردو کې انسان بايد له څه ډول چلند چار څخه ګټنه وکړي او کومې تجربې او مهارتونه وکاروي چې اصلي پېښه هم په خپل واک کې راوړي او هم لوستونکی په ټوله معنا له ځان سره وساتي چې ورو ورو يې خپلې مقصدي خبرې ته ورسوي، نو که خبره مو رانغاړلې وي په داستاني ادبياتو کې پېښه دا او دې ته ورته ارزښتونه لري چې ما يې يوازې همدومره کوچنۍ برخه را وسپړلای شوه، تمه ده چې په دې برخه کې لا نور تخصصي کارونه هم وشي.

پايله

لکه څنګه چې وويل شول پېښه يا حادثه د داستاني ادب هغه برخه ده چې داستان ته روحورکوي او له ولاړ حالت څخه يې په خوځښت راولي يا په بله وينا پېښه د داستاني ادب د جوړښت اساسي او بنسټيزه برخه ده چې له نه موجوديت پرته يې د کيسې رغښت او جوړښت ناشونی دی او د پېښې په وسيله د کيسې طرحه يا پلاټ جوړېږي.

ادبپوهان وايي چې په داستاني ادبياتو کې پېښې بايد حقيقي او واقعي وي، د خيال او موهوماتو پر وزرو سپرې نه وي، ځکه هغه انسان چې د يوې ټولنې د کولتوري او فرهنګي ارزښتونو په رڼا کې ښايسته نه وي، هغه به په ډول او سينګار څه ځان ښايسته کړي او دغه ښايست به يې تر څه وخته پورې دوام وکړای شي، خو له بده مرغه زموږ په ټولنه کې کيسه سرچپه ده، زموږ اکثر ادبپوهان په دې نظر دي چې د کيسې پېښې بايد رښتينې او حقيقي نه وي، بلکې خيالي او موهومي وي او دا ځکه که چېرې پېښې حقيقي شوې، نو هغه انسان يا انسانان چې په ژوند کې يې داسې پېښې شوي هغه به د ټولنې د خندا لامل شي او له خپل ژونده به يې زړه تور شي. په داسې حال کې چې ادبپوهان وايي که چېرې پېښې واقعي نه وي، نو د انسان ذهن ته يې ترسيمول او يا ترې خوند اخيستل هم خيالي او موهومي چاره ده او هغه څه چې واقعيت نه وي له هغې خوند اخيستل هم چندانې باوري خبره نه ده.

په ټوله کې مو وويل، پېښې په دوه ډوله دي چې يوه يې اصلي او بله يې هم فرعي ده. معمولاً اوږده داستانونه، لکه ناول، ناولټ، ډرامه او فلمي سناريو اوږدې پېښې لري چې يوه په کې اصلي او نورې په کې فرعي پېښې وي چې پر اصلي پېښې را چورلي او بشپړونکي يې وي، خو دومره هم نه چې د اصلي پېښو ځای ورکړو، ځکه موږ وويل که چېرې فرعي پېښې له اصلي پېښو لرې شي، نو د يو لفظ په زياتولو او کمولو سره موږ يوه اصلي پېښه له بلې اصلي پېښې سره نښلولای شو او يوه خوندوره معنا ترې اخيستلای شو، خو فرعي پېښې بيا د

اصلي پېښې خوند او رنګ نور هم جالب کوي او په اصطلاح د خوندورو خوږو پر سر د مرچ او مسالې زیاتول دي چې پرته له شکه د خوږو خوند لا زیاتوي.

په دې څېړنه کې تر ټوله مهمه مسئله په فرعي پېښو کې اکسیون، په فرعي پېښو کې د داستان د کرکټرونو ځانګړنې، په فرعي پېښو کې د داستان اټومسفیر یا فضا، په فرعي پېښو کې فرعي پېښې او د هغوی کلچین کول او دې ته ورته نور مهم او ارزښتمن مسایل ول، چې د مقالې د نه حوصلې او د بحث د غځېدلو له امله پاتې شول، خو تمه ده چې په ګانده کې دغه بحثونه بشپړ او د دې برخې ځانګوالو ته وړاندې شي.

مأخذونه

۱. احمدي، نصیر احمد. بوډا او د لېوانو پلونه (ناول)، مومند خپرندویه ټولنه: جلال اباد، ۱۳۸۸ل کال.

۲. حمقل، بسم الله. په پښتو ژبه کې داستاني ادبیات، د افغانستان د علومو اکاډمي، د خپرونو ریاست، بهیر مطبعه: کابل، ۱۳۸۸ل کال.

۳. روهي، محمد صدیق. پښتو معاصر ادبیات، افغانستان ټایمز: کابل، ۱۳۹۰ل کال.

۴. زرین، انځور. پښتو معاصر داستاني ادبیات (تاریخي – انتقادي کتنه)، د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه – جرمني، دانش مطبعه: کابل، ۱۳۹۳ل کال.

۵. سیدي، سیدنظیم. ناول او په پښتو ادب کې د هغه پرمختیايي بهیر، د افغانستان د علومو اکاډمي د خپرونو ریاست، عدالت مطبعه: کابل، ۱۳۸۹ل کال.

۶. سیدي، سیدنظیم. ناول به څنګه لیکو؟، مومند خپرندویه ټولنه: جلال اباد، ۱۳۸۹ل کال.

۷. شمیسا، ډاکټر سیروس. انواع ادبی، لسم چاپ، انشتارات فردوس: ایران، ۱۳۸۳ل کال.

۸. یوسفزی، مشتاق مجروح. زرکانی (بدیع، بیان او ادبي صنفونه)، یونیورسټي بُک ایجنسي: پېښور، ۲۰۱۰ز کال.

۹. یونسي، ابراهیم. هنر داستان نویسی، اتم چاپ، موسسه انتشارات نګاه: تهران، ۱۳۸۴ل کال.